

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Szczecinie

LSZ.410.8.1.2024

Sylvia Jurzyk-Nordlów
Dyrektor Regionalnej Dyrekcji
Ochrony Środowiska w Szczecinie
ul. Teofila Firlika 20
71-637 Szczecin

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/063 Rozpoznanie i zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt w przyrodzie.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka
kontrolowana

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie¹
ul. Teofila Firlika 20, 71-637 Szczecin.

Kierownik jednostki
kontrolowanej

Sylwia Jurzyk-Nordlów², Dyrektor, od 1 czerwca 2024 r. do chwili obecnej.
W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili:
Aleksandra Stodulna od 1 stycznia 2020 r. do 28 lutego 2024 r., Marcin Siedlecki³
od 29 lutego 2024 r. do 20 maja 2024 r., Aleksandra Klimek od 21 maja 2024 r. do
31 maja 2024 r.

Zakres przedmiotowy
kontroli

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.
2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.

Okres objęty kontrolą

Lata 2020-2024 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały znaczenie dla przedmiotu kontroli.

Podstawa prawna
podjęcia kontroli

Artykuł 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁴.

Jednostka
przeprowadzająca
kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie

Kontroler

Mirela Zając, doradca prawny, upoważnienie do kontroli nr LSZ/85/2024
z 17 kwietnia 2024 r.

(akta kontroli str. 1, 229, 573)

¹ Dalej: RDOŚ.

² Dalej: Dyrektor.

³ Dalej: były Dyrektor.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie objętym kontrolą, w ramach prac nad sporządzaniem planów ochrony dla rezerwatów przyrody oraz Planów Zadań Ochronnych⁶ dla obszarów Natura 2000, RDOŚ przeprowadzał rozpoznanie stanowisk IGO roślin i zwierząt. W przypadku zidentyfikowania stanowiska IGO prawidłowo przekazywano właściwemu organowi informacje oraz wpływające zgłoszenia dotyczące stwierdzenia obecności IGO. Prawidłowo wprowadzano do rejestru IGO informacje o stwierdzonych gatunkach IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub dla Polski, z tym że w dwóch przypadkach uczyniono to po terminie⁷. W kolejnej sprawie rejestracja IGO miała miejsce dopiero w trakcie kontroli NIK, pomimo prowadzonych wcześniej⁸ działań zaradczych. W przypadku trzech z 12 rezerwatów przyrody na terenie których stwierdzono występowanie IGO nie podjęto działań zaradczych⁹. Dla 17 rezerwatów przyrody, pomimo upływu ustawowego terminu, RDOŚ nie ustanowił planu ochrony, a dla kolejnych 26 plany te ustalono po terminie ustawowym. Ponadto w 31 przypadkach PZO został sporządzony dla obszaru Natura 2000 z przekroczeniem ustawowego terminu. Z 19 obszarów Natura 2000 w odniesieniu do których zaplanowano w RDOŚ działania ochronne, w 14 z nich nie podjęto tych działań.

RDOŚ prawidłowo przeprowadził postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego dotyczącego przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO na terenie jednego rezerwatu. Prawidłowo wydawano zezwolenia na odstąpienie od zakazów dla IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski. Kontrolowano azyle dla zwierząt. Podejmowano również działania informacyjne i edukacyjne mające na celu rozpoznanie stanowisk IGO i ich zwalczanie. Z uwagi na niewielką skalę, w RDOŚ nie stosowano środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów po przeprowadzeniu działań zaradczych wobec IGO.

Zadania z zakresu rozpoznania oraz zwalczania inwazyjnych gatunków obcych¹⁰ roślin i zwierząt realizowali pracownicy Wydziału Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000 legitymujący się kierunkowym wykształceniem oraz szkoleniami w zakresie dotyczącym IGO. Sprawy te nie zostały jednak uwzględnione w Regulaminie organizacyjnym RDOŚ, co było działaniem nierzetelnym.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dalej: PZO.

⁷ Wpis do rejestru wprowadzono po 152 dniach (UM Recz) oraz po 101 dniach (UM Gryfino).

⁸ Od maja do września 2024 r.

⁹ W tych przypadkach nie prowadzono wobec tego monitoringu skuteczności tych działań.

¹⁰ Dalej: IGO.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹¹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

1.-2. W RDOŚ zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO zostały przypisane Wydziałowi Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000. Realizowało je sześciu pracowników¹². Pięciu z nich posiadało wykształcenie wyższe¹³, jeden średnie¹⁴. W okresie objętym kontrolą struktura organizacyjna określona w statucie RDOŚ była zgodna z ujętą w regulaminie organizacyjnym. Regulamin organizacyjny nie zawierał szczególnych uregulowań dotyczących IGO, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 4-47, 139)

Łączna ilość szkoleń w RDOŚ w 2020 r. wyniosła 14, w 2021 r. – 46, w 2022 r. – 32, w 2023 r. – 44, w 2024 r. – 8¹⁵. Odbyły się trzy szkolenia dotyczące IGO¹⁶, w tym dwa w 2021 r. i jedno w 2023 r. Na szkolenia przeznaczono łącznie: w 2020 r. 12 600 zł, 2021 r. – 4 835 zł, 2022 – 7 408 zł, 2023 r. – 19 966 zł. W 2024 r. zaplanowano 13 710 zł.

(akta kontroli str. 4-5)

3. Były Dyrektor wyjaśnił, iż w RDOŚ nie były prowadzone kontrole dotyczące IGO.

(akta kontroli str. 5)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Regulamin organizacyjny RDOŚ nie zawierał uregulowań dotyczących IGO.

(akta kontroli str. 139)

Zgodnie ze standardami kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, stanowiącymi załącznik do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r.¹⁷, struktura organizacyjna jednostki powinna być dostosowana do aktualnych celów i zadań.

Dyrektor wyjaśniła, że szczegółowy zakres zadań związanych z IGO wykonywanych przez RDOŚ nie został wymieniony wprost w regulaminie organizacyjnym, gdyż dokument ten nie został zaktualizowany. Należy jednak zaznaczyć, że pomimo braku przywołania w regulaminie szczegółowych regulacji prawnych odnośnie IGO, zostały one wdrożone, w tym wyznaczono pracowników do tych spraw

(akta kontroli str. 235)

OCENA CZĄSTKOWA

W badanym okresie zadania z zakresu rozpoznania oraz zwalczania roślin i zwierząt IGO realizowali pracownicy Wydziału Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000. Posiadali oni kierunkowe wykształcenie oraz byli szkoleni w zakresie dotyczącym

¹¹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹² Powierzone im zadania w zakresie IGO znajdowały odzwierciedlenie w ich zakresach czynności.

¹³ Trzech ukończyło ochronę środowiska, jeden biotechnologię, jeden zootechnikę.

¹⁴ O kierunku technik leśnik.

¹⁵ Stan na 22 kwietnia 2024 r.

¹⁶ Rok 2021: *Inwazyjne gatunki obce - identyfikacja i charakterystyka gatunków, plany działań dla dróg priorytetowych wprowadzania lub rozprzestrzeniania się IGO* – szkolenie on-line 25-26.11.2021 r. – uczestniczyły dwie osoby (jedna osoba, która zajmowała się IGO oraz jedna osoba zajmująca się planowaniem i realizacją działań ochronnych w rezerwach przyrody i obszarach Natura 2000); *Inwazyjne gatunki obce – charakterystyka gatunków i metody ich zwalczania* – szkolenie on-line 29-30.11.2021 r. – uczestniczyły trzy osoby (jedna osoba, która zajmowała się IGO oraz dwie osoby zajmujące się planowaniem i realizacją działań ochronnych w rezerwach przyrody i obszarach Natura 2000); rok 2023: *Szkolenie z wprowadzania danych do Centralnego Rejestru Danych o Inwazyjnych Gatunkach Obcych* – szkolenie on-line 30.05.2023 r. – uczestniczyły trzy osoby zajmujące się IGO.

¹⁷ Dz. Urz. Min. Fin. Nr 15, poz. 84.

IGO. Sprawy te nie zostały jednak uwzględnione w Regulaminie organizacyjnym RDOŚ, co było działaniem nierzetelnym.

OBSZAR

2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.

2.1. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.

Opis stanu faktycznego

1. W związku z pracami nad sporządzeniem planów ochrony dla rezerwatów przyrody w RDOŚ dokonywano rozpoznania roślin i zwierząt IGO. RDOŚ zlecał przygotowanie dokumentacji podstawowej, w ramach której prowadzone były badania terenowe także pod kątem występowania inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt. Dokumentacja podstawowa do planu ochrony rezerwatu przyrody sporządzana była na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁸, w zakresie określonym w art. 20 ust. 1-3 i 5 tej ustawy.

(akta kontroli str. 52)

Były Dyrektor wyjaśnił, że na podstawie §10 w zw. z §9 pkt 9 lit b rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody¹⁹ zakres inwentaryzacji zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych w rezerwacie przyrody obejmował elementy niezbędne do zaplanowania jego ochrony takie jak; gatunki roślin, zwierząt lub grzybów dziko występujących oraz ich siedliska i stanowiska: występujące poza granicami naturalnego zasięgu, w szczególności zagrażające gatunkom rodzimym. W praktyce oznaczało to, że wykonawcy badań terenowych do planu ochrony, wykazywali występowanie w rezerwacie wszystkich stwierdzonych gatunków obcych, w tym inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski i stwarzających zagrożenie dla Unii Europejskiej.

(akta kontroli str. 52)

Na terenie Województwa zachodniopomorskiego²⁰ uznanych za rezerваты przyrody zostało 130 obiektów, z tego:

- 108 posiadało aktualne plany ochrony,
- w pięciu przypadkach nie upłynął 5-letni termin na opracowanie planu ochrony,
- w 17 przypadkach, pomimo upływu terminu nie ustanowiono planu ochrony, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 53, 59-61, 72-90)

Według wyjaśnień byłego Dyrektora, w odniesieniu do rezerwatów, które nie posiadały ustanowionego planu ochrony, w celu rozpoznania występowania gatunków IGO, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie podejmował następujące działania:

- 1) analiza dokumentacji projektowej rezerwatu przyrody, która oprócz stwierdzonej wartości przyrodniczej zawierała często informacje o zagrożeniach np. ze strony występujących gatunków obcych mogących zagrazić rodzimej faunie lub florze (przykład: rezerwat przyrody Źródłiska Biegały, którego dokumentacja projektowa wskazywała jako zagrożenie obecność w rezerwacie niecierpka gruczołowatego);

¹⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, ze zm.; dalej: uoop.

¹⁹ Dz. U. nr 94 poz. 794

²⁰ Dalej: Województwo.

- 2) przeprowadzenie lustracji terenowej przed ustanowieniem obszaru za rezerwat przyrody lub lustracji terenowej przed sporządzeniem zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody (np. Kamienieckie Wąwozy im. Prof. Janiny Jasnowskiej, Cisy Sosnowickie im. Tomasza Szeszyckiego);
- 3) analiza innych dokumentów, w tym wyników z ekspertyz przyrodniczych realizowanych w ramach uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony w obszarach Natura 2000 (np. inwentaryzacja IGO w obszarze Doliny Dolnej Odry, obejmująca obszar obecnego rezerwatu przyrody Gęsi Bastion Pod Starą Rudnicą).

Wśród przyczyn niesporządzenia planów ochrony dla poszczególnych rezerwatów przyrody były Dyrektor wymienił m.in. brak dokumentacji podstawowej dla planu ochrony rezerwatu (w toku są prace terenowe w ramach opracowania dokumentacji do planu ochrony) oraz brak upływu 5 letniego terminu na ich sporządzenie.

(akta kontroli str. 59-61)

Były Dyrektor wyjaśnił, że *wszystkie obowiązujące plany ochrony dla rezerwatów przyrody posiadają zidentyfikowane istniejące zagrożenia wewnętrzne oraz działania ochronne będące reakcją na stwierdzone zagrożenie. W każdym z obowiązujących planów ochrony wykaz zidentyfikowanych zagrożeń oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków zawarte są w odrębnym załączniku do zarządzenia w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody.*

(akta kontroli str. 53)

W dziewięciu rezerwach przyrody posiadających plany ochrony zidentyfikowano zagrożenia dotyczące IGO. W trzech rezerwach²¹ gatunkiem zwierzęcym IGO był szop pracz i jenot. W sześciu rezerwach²² gatunkiem roślinnym IGO był rdestowiec ostrokończysty (zaplanowano zwalczenie mechaniczno-chemiczne) oraz niecierpek gruczołowaty i pomarańczowy (zaplanowano ręczne koszenie).

(akta kontroli str. 54-59)

RDOŚ dokonał wpisu do rejestru IGO stwierdzonego w ośmiu rezerwach przyrody, w odniesieniu do czterech przypadków²³ nie dokonano wpisu.

(akta kontroli str. 91-93)

Dyrektor wyjaśniła, że opóźnienia we wprowadzaniu do rejestru IGO danych dotyczących stwierdzonych inwazyjnych gatunków obcych wynikają przede wszystkim z uwagi na duże obciążenie sprawami bieżącymi pracowników zajmujących się rezerwatami przyrody i obszarami Natura 2000 oraz koniecznością weryfikacji i doprecyzowania danych o stwierdzonych IGO w niektórych rezerwach przyrody. Dane dot. występowania IGO wymagają doprecyzowania np. dla rezerwatu przyrody Świdwie w odniesieniu do rdestowców (*Reynoutria* sp.) w zakresie szczegółowych miejsc stwierdzenia gatunku oraz przynależności gatunkowej, a także dla rezerwatu przyrody Przełom rzeki Dębnicy. Uzupełniono również bazę IGO o stwierdzenie rdestowca ostrokończystego (*Reynoutria japonica*) na terenie rezerwatu przyrody Źródłiskowe Zbocza – nr rejestracyjny 809807. W odniesieniu do rezerwatu

²¹ Diabelskie Pustacie (zaplanowane działania ochronne: coroczny odstrzał redukcyjny na obszarze wyznaczonym do prowadzenia polowań), Jezioro Lubiatowskie (zaplanowane działania ochronne: przeprowadzić ocenę składu gatunkowego i liczebności norki amerykańskiej, jenota, lisa oraz presji tych drapieżników na awifaunę lęgową rezerwatu; w przypadku zbyt dużej ich liczebności i nadmiernej presji podjąć działania ograniczające (w rezerwacie metodą odłowu pułapkowego, a w otulinie odstrzału redukcyjnego i odłowu pułapkowego, Świdwie (zaplanowane działania ochronne: redukcja ilości drapieżnych ssaków na terenie rezerwatu, odławianie szopa pracza i jenota; do odłowu należy stosować pułapki żywołowne).

²² Długogóry, Olszanka, Olszyna Źródłiskowa pod Lubiechowcem Dolnym, Osetno, Przełom rzeki Dębnicy, Źródłiskowe Zbocza (zaplanowane działaniem ochronnym wobec rdestowca ostrokończystego w rezerwacie Długogóry, Osetno, Przełom rzeki Dębnicy, Źródłiskowe Zbocza było chemiczne zwalczanie poprzez opryski z użyciem standardowych dawek oraz usuwanie, eliminacja gatunku przy wykorzystaniu metod kombinowanych; zaplanowane działania ochronne wobec niecierpka gruczołowatego w rezerwacie Olszanka i Olszyna Źródłiskowa: ręczne koszenie przed ich kwitnieniem oraz usuwanie wyciętego materiału; zaplanowane działania ochronne wobec niecierpka pomarańczowego w rezerwacie Olszanka: ręczne wykaszanie przed jego kwitnieniem).

²³ Przełom rzeki Dębnicy, Świdwie, Źródłiska Biegały, Źródłiskowe Zbocza.

przyrody Źródlika Biegały wyjaśnienia znajdują się w pkt 2.2. ppkt 5 wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 239)

Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw²⁴ ostateczny termin na sporządzenie planów ochrony ustalono na 15 listopada 2018 r.²⁵ W przypadku 26 rezerwatów plan ochrony ustalono po tej dacie, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 72-90)

2. RDOŚ koordynował funkcjonowanie 83 obszarów Natura 2000, z tego 31 nie posiadało PZO.

(akta kontroli str. 68, 94-99)

W kwestii podjętych działań wobec obszarów Natura 2000, dla których nie ustanowiono PZO (w celu opracowania tego dokumentu) oraz podjętych działań w celu rozpoznania występowania IGO na tych obszarach, a także przyczyn niesporządzenia PZO były Dyrektor wyjaśnił, że *dla wszystkich obszarów Natura 2000 nad którymi nadzór sprawuje RDOŚ wykonano dokumentację, na podstawie których dla każdego obszaru zostanie ustanowiony plan zadań ochronnych. W przypadku stwierdzenia IGO w granicach obszarów Natura 2000 podczas wykonywania badań terenowych, informacja taka zawarta jest w przedmiotowej dokumentacji. Spośród 83 obszarów Natura 2000, nad którymi nadzór sprawuje RDOŚ, 31 obszarów nie posiada planu zadań ochronnych (PZO), z czego na terenie 13 obszarów Natura 2000 bez PZO, na podstawie wykonanej dokumentacji do PZO, stwierdzono występowanie IGO. Z uwagi na bardzo dużą ilość obszarów Natura 2000, nad którymi nadzór sprawuje RDOŚ, wielkość tych obszarów, dużą ilość przedmiotów ochrony w granicach poszczególnych obszarów Natura 2000, konieczność analizy dodatkowych materiałów (np. dokumentacje sporządzone przez Lasy Państwowe w ramach planów urządzenia lasu dla poszczególnych nadleśnictw), konieczność aktualizacji standardowych formularzy danych (SDF) przed ustanowieniem PZO oraz ograniczone zasoby kadrowe Urzędu część obszarów Natura 2000 nie posiada PZO. Dlatego prace nad planami zadań ochronnych dla poszczególnych obszarów Natura 2000 zostały podzielone na etapy (opracowano harmonogram składania wniosków o zmianę SDF do GDOŚ oraz harmonogram ustanawiania PZO). Po otrzymanej akceptacji SDF przez GDOŚ kolejnym etapem jest przystąpienie do prac nad ustanowieniem planu zadań ochronnych. Poniżej wskazano nazwy obszarów Natura 2000, które nie posiadają PZO, a w granicach których zidentyfikowano IGO oraz etap przygotowania planów zadań ochronnych²⁶.*

²⁴ Dz.U. poz. 985.

²⁵ W art. 4 przedmiotowej ustawy wprowadzono zmianę do art. 8 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201 poz. 1237) wskazując, że dla parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych utworzonych przed dniem wejścia w życie ustawy, dla których nie ustanowiono planu ochrony, sporządza się plan ochrony w terminie 10 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy (ustawa ta weszła w życie 15 listopada 2008 r.).

²⁶ W odniesieniu do poszczególnych obszarów Natura 2000 bez PZO, w których stwierdzono IGO, Dyrektor podał stan aktualny:

1) Dolina Krapielei PLH320005 – 6 maja 2024 r. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska (dalej: GDOŚ) zatwierdził zmianę SDF dla przedmiotowego obszaru. Projekt PZO jest w opracowaniu. Ustanowienie PZO zaplanowano na III kwartał 2024 r.

2) Dorzecze Parsęty PLH320007 – projekt wniosku o zmianę SDF jest w przygotowaniu. Wg harmonogramu wniosek zostanie złożony w III kwartale 2024 r. Ustanowienie PZO zaplanowano na IV kwartał 2024 r.

3) Kemy Rymańskie PLH320012 – 4 kwietnia 2024 r. GDOŚ zatwierdził zmianę SDF dla przedmiotowego obszaru. Projekt PZO jest w opracowaniu. Ustanowienie PZO zaplanowano na III kwartał 2024 r.

4) Ostoja Goleniowska PLH320013 – złożenie wniosku o zmianę SDF zostało zaplanowane na III kwartał 2024 r. Ustanowienie PZO zaplanowano na IV kwartał 2024 r.

5) Ujście Odry i Zalew Szczeciński PLH320018 – złożenie wniosku o zmianę SDF zostało zaplanowane na II kwartał 2024 r. Ustanowienie PZO zaplanowano na III kwartał 2024 r.

6) Dolina Radwi, Chocieli i Chotli PLH320022 – złożenie wniosku o zmianę SDF zostało zaplanowane na II kwartał 2024 r. Ustanowienie PZO zaplanowano na III kwartał 2024 r.

7) Dolina Tywy PLH320050 – projekt PZO został opracowany i poddany konsultacjom społecznym.

8) Jezioro Kopań PLH320059 – trwały prace nad wnioskiem o zmianę SDF

9) Bukowy Las Górki PLH320062 – SDF został zaktualizowany, projekt PZO jest w przygotowaniu.

(akta kontroli str. 67-68)

Zgodnie z art. 28 ust. 1 uoop, dla obszaru Natura 2000 sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt PZO, biorąc pod uwagę cele ochrony obszaru. Pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków. W 31 przypadkach PZO został sporządzony z przekroczeniem ww. terminu, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 94-99, 225-226)

W kwestii przeprowadzania rozpoznania roślin i zwierząt IGO w ramach prac nad sporządzaniem PZO dla obszarów Natura 2000, były Dyrektor wyjaśnił, że w ramach prac nad sporządzeniem PZO dla obszarów Natura 2000 Regionalny Dyrektor RDOŚ zleca przygotowanie dokumentacji podstawowej, w ramach której prowadzone są badania terenowe również pod kątem występowania inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt. Dokumentacja podstawowa do planu ochrony rezerwatu przyrody sporządzana jest na podstawie art. 28 ust. 1 uoop, a także zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. Zgodnie z §3 pkt 2b, 4 zakres prac koniecznych do sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru obejmuje m.in.: zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze i przedmiotach ochrony, istotnych dla ochrony, w tym dotyczących występowania przedmiotów ochrony oraz opisu ich stanu, zagrożeń, wymogów i możliwości ochrony, ocenę istniejących i potencjalnych zagrożeń dla utrzymania lub osiągnięcia właściwego stanu przedmiotów ochrony, z uwzględnieniem oceny, o której mowa w pkt 3, oraz oceny prawdopodobnych kierunków zmian uwarunkowań przyrodniczych, społecznych, gospodarczych i ich możliwego wpływu na parametry. W praktyce oznacza to, że wykonawcy badań terenowych do planu zadań ochronnych wykazują występowanie w obszarach Natura 2000 wszystkich stwierdzonych gatunków obcych, w tym inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski i stwarzających zagrożenie dla Unii Europejskiej.

(akta kontroli str. 62)

PZO zawierały identyfikację zagrożeń istniejących i potencjalnych (bez podziału na wewnętrzne i zewnętrzne) oraz zaplanowane działania mające na celu przeciwdziałanie tym zagrożeniom. IGO zostało zidentyfikowane w 24 obszarach Natura 2000 (m.in. niecierpek gruczołowaty, rdestowce, szop pracz, jenot, barszcz Sosnowskiego; dwa gatunki IGO nie zostały zgłoszone do rejestru²⁷). Działania ochronne zaplanowano wobec 19 obszarów Natura 2000²⁸ z ww. 24 i polegały one na: eliminacji rdestowców oraz gatunków fauny, koszeniu i monitoringu, opracowaniu programów zwalczania oraz zwalczaniu gatunków obcych. Dwa stanowiska IGO²⁹ nie zostały zgłoszone do rejestru IGO. W trzech przypadkach takich działań nie zaplanowano, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

10) Delta Świny PLB320002 - złożenie wniosku o zmianę SDF zostało zaplanowane na III kwartał 2024 r. Ustanowienie PZO zaplanowano na I kw. 2025 r.

11) Zalew Szczeciński PLB320009 – złożenie wniosku o zmianę SDF zostało zaplanowane na III kwartał 2024 r. Ustanowienie PZO zaplanowano na IV kwartał 2024 r.

12) Zalew Kamieński i Dziwna PLB320011 – złożenie wniosku o zmianę SDF zostało zaplanowane na III kwartał 2024 r. Ustanowienie PZO zaplanowano na IV kwartał 2024 r.

13) Ostoja Wkrzańska PLB320014 – złożenie wniosku o zmianę SDF zostało zaplanowane na III kwartał 2024 r. Ustanowienie PZO zaplanowano na IV kwartał 2024 r.

²⁷ Barszcz Sosnowskiego w obszarze Ostoja Wełtyńska oraz gęsiówka egipska w Dolinie Dolnej Odry.

²⁸ Pozostałe dwa przypadki: Ostoja Barlinecka – procedurę ustanowienia PZO prowadził RDOŚ w Gorzowie Wlkp., Ostoja Wełtyńska – Dyrektor wyjaśniła, że zgodnie z art. 21 ustawy o gatunkach obcych działania zaradcze poza obszarami parków narodowych i rezerwatów przyrody prowadzi właściwy wójt, burmistrz albo prezydent miasta; zobowiązanie wójta, burmistrza albo prezydenta miasta w działaniach ochronnych ustanawianych w planach zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 do wykonywania określonych zadań ogranicza ich ustawowe kompetencje, ingerując w sposób ich wykonywania.

²⁹ Barszcz Sosnowskiego w obszarze Ostoja Wełtyńska oraz gęsiówka egipska w Dolinie Dolnej Odry.

Z ww. 19 obszarów, w pięciu wykonano zaplanowane działania ochronne. W pozostałych 14 obszarach takich działań nie podjęto, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 62, 94-99, 227-228)

3. Zidentyfikowanie stanowiska IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzających zagrożenie dla Polski, w ramach realizowania ustawowych zadań w RDOŚ, miało miejsce czterokrotnie. Dwukrotnie w ramach procedury szacowania szkód spowodowanych przez zwierzęta objęte ochroną gatunkową (szop prac³⁰) oraz dwukrotnie w ramach prac na podstawie art. 118 uoop³¹ (z 13 kwietnia 2022 r. oraz 13 marca 2024 r.). W przypadku ww. procedury szacowania szkód, stanowiska te zostały wprowadzone do rejestru IGO, który generował informację do właściwego urzędu gminy, a informacje te zostały przesłane także za pośrednictwem maila standardowym formularzem zgłoszenia IGO w środowisku. Nie wprowadzono do rejestru zgłoszeń prac na podstawie art. 118 uoop. Pismo do PGW Wody Polskie Zarząd Zlewni w Koszalinie w sprawie obowiązku poinformowania gminy o występowaniu barszczu Sosnowskiego w dwóch lokalizacjach skierowano w trakcie kontroli NIK w dniu 29 maja 2024 r.

(akta kontroli str. 69-70, 106-114, 228)

4. Po wejściu w życie 18 grudnia 2021 r. ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych³², do RDOŚ wpłynęło 5 zgłoszeń³³ o stanowiskach IGO³⁴ stwarzających zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzających zagrożenie dla Polski. RDOŚ przekazywał je niezwłocznie w trybie art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego³⁵ do organu właściwego, zawiadamiając o tym zgłaszającego.

(akta kontroli str. 71)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Dla 17 rezerwatów przyrody, pomimo upływu terminu nie ustanowiono planu ochrony, co było niezgodne z art. 18 uoop, w myśl którego plan ochrony ustanawia się w terminie 5 lat od dnia utworzenia rezerwatu przyrody.

(akta kontroli str. 72-90)

Dyrektor wyjaśniła, że *opóźnienia w ustanowieniu planów ochrony dla rezerwatów wynikają przede wszystkim z bardzo dużej ilości obiektów, nad którymi RDOŚ sprawuje nadzór oraz konieczności uzyskania funduszy zewnętrznych na wykonanie dokumentacji podstawowej do planów ochrony, przy ograniczonych zasobach kadrowych. Ustanowienie planów ochrony poprzedzone jest kilkuletnim okresem, na który składa się złożenie wniosków o pozyskanie funduszy zewnętrznych, wyłonienie wykonawców w drodze przetargu, badania terenowe obejmujące co najmniej roczne inwentaryzacje przyrodnicze i rozpoznanie obszaru przez różnych specjalistów oraz procedury administracyjne, wynikające z zapisów ustawy o ochronie przyrody, w tym zapewnienie udziału społeczeństwa w procedurze ustanowienia planu ochrony na zasadach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.*

(akta kontroli str. 224)

2. W przypadku 26 rezerwatów przyrody plan ochrony ustalono po dacie 15 listopada 2018 r. Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie

³⁰ Jeden w gminie Myślibórz, jeden w gminie Trzcińsko Zdrój.

³¹ Zgłoszenie zarządów zlewni PGW Wody Polskie o zamiarze przeprowadzenia robót mających na celu usunięcie IGO w dolinach rzecznych; brak danych na temat powierzchni zajmowanej przez Barszcz Sosnowskiego.

³² Dz.U. z 2023 r. poz. 1589, ze zm., dalej: ustawa o gatunkach obcych.

³³ W 2022 r. – 1 zgłoszenie, 2023 r. – 1 zgłoszenie, 2024 r. – 3 zgłoszenia.

³⁴ Krab wełnistoreki, rdestowiec japoński, niecierpek gruczołowaty, żółw ozdobny, rdestowiec

³⁵ Dz.U. z 2024 r. poz. 572.

przyrody oraz niektórych innych ustaw³⁶ ostateczny termin na sporządzenie planów ochrony ustalono na 15 listopada 2018 r.³⁷

(akta kontroli str. 72-90)

Dyrektor wyjaśniła, że opóźnienia w ustanowieniu planów ochrony dla rezerwatów przyrody w terminie ustalonym w art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw, tj. do dnia 15 listopada 2018 r. wynikały między innymi z ilości prowadzonych spraw w zakresie aktów prawnych dla rezerwatów przyrody, w tym: konieczności wprowadzenia licznych zmian w zarządzeniach w sprawie ustanowienia planów ochrony dla rezerwatów przyrody zlokalizowanych w granicach obszarów Natura 2000 polegających na uwzględnieniu w planach ochrony dla rezerwatów przyrody zakresu wymienionego w art. 29 ustawy o ochronie przyrody, tj. zakresu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (liczne zmiany wprowadzono w latach 2016-2017 i wynikały z przeprowadzonych kontroli zarządzeń przeprowadzonych przez Ministra Środowiska) oraz konieczności przeprowadzenia aktualizacji aktów prawnych w sprawie rezerwatu przyrody (przed ustanowieniem planu ochrony) w celu uaktualnienia granic obiektów, na podstawie wytycznych Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska odnośnie formy danych (głównie dotyczących kwestii GIS, w tym sposobie wyliczenia powierzchni rezerwatu). Opóźnienia w ustanawianiu planów ochrony dla rezerwatów przyrody spowodowane były również problemami z wykonawcą dokumentacji do planów ochrony. Np. w roku 2018, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie zerwał umowę na sporządzenie dokumentacji podstawowej dla czterech rezerwatów przyrody („Nadmorski Bór Storczykowy”, „Rzeka Rekowa”, „Bagno Raczyk” oraz „Mokradła koło Leśniczówki Łowiska”), co znacznie przedłużyło procedurę ustanowienia planów ochrony dla tych rezerwatów (konieczność wyłonienia nowego wykonawcy oraz ponowna realizacja badań terenowych).

(akta kontroli str. 225)

3. W 31 przypadkach projekt PZO dla obszaru Natura 2000 został sporządzony z przekroczeniem ustawowego terminu.

Zgodnie z art. 28 ust. 1 uoop dla obszaru Natura 2000 sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt PZO, biorąc pod uwagę cele ochrony obszaru. Pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków.

(akta kontroli str. 225-226)

Dyrektor wyjaśniła, że opóźnienia w zatwierdzeniu PZO, za które był odpowiedzialny Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie wynikały z bardzo dużej ilości obszarów Natura 2000, nad którymi nadzór sprawuje tut. Organ, wielkości tych obszarów, dużej ilości przedmiotów ochrony w granicach poszczególnych obszarach Natura 2000, długoletniego procesu ustanawiania PZO (począwszy od starań w uzyskiwaniu środków zewnętrznych na wykonanie dokumentacji do planów zadań ochronnych na podstawie których sporządza się plany zadań ochronnych, następnie procedur przetargowych w wyłanianiu wykonawców, okresu sporządzania dokumentacji obejmującego ok. 2 lata, kończąc na procedurach administracyjnych zmierzających do ustanowienia aktów prawa miejscowego), konieczności aktualizacji SDF przed zatwierdzeniem tychże PZO oraz ograniczone zasoby kadrowe.

(akta kontroli str. 226)

³⁶ Dz.U. poz. 985.

³⁷ W art. 4 przedmiotowej ustawy wprowadzono zmianę do art. 8 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz. 1237) wskazując, że dla parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych utworzonych przed dniem wejścia w życie ustawy, dla których nie ustanowiono planu ochrony, sporządza się plan ochrony w terminie 10 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy (ustawa ta weszła w życie 15 listopada 2008 r.).

4. W trzech przypadkach³⁸ obszarów Natura 2000 nie zaplanowano działań ochronnych mających na celu przeciwdziałanie zagrożeniom (IGO zostało zidentyfikowane w 24 obszarach Natura 2000 - m.in. niecierpek gruczołowaty, rdestowce, szop pracz, jenot, barszcz Sosnowskiego), co było działaniem nierzetelnym.

(akta kontroli str. 94-99, 226-227)

Dyrektor wyjaśniła, że w ww. przypadkach brak było zarządzenia ustanawiającego plan zadań ochronnych.

(akta kontroli str. 226-227)

5. Z 19 obszarów Natura 2000 w odniesieniu do których zaplanowano działania ochronne wobec stwierdzonych IGO, w 14 obszarach³⁹ nie podjęto tych działań, co było działaniem nierzetelnym.

(akta kontroli str. 94-99, 227-228)

Dyrektor wyjaśniła, że w 2022 r. tut. Organ zgłosił potrzebę realizacji działania dot. zwalczania gatunków inwazyjnych i ekspansywnych, w tym gatunków obcych, do ich uwzględnienia w projekcie strategicznym w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 ze środków Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat Środowisko (FENIKS), realizowanym przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska. Zaproponowano realizację koniecznych działań eliminacji gatunków IGO w 9 obszarach Natura 2000: Dolina Tywy PLH320050, Dolina Krapieli PLH320005, Delta Świny PLB320002, Ostoja Wełyńska PLH320069, Dolna Odra PLH320037, Wzgórza Bukowe PLH320020, Jezioro Świdwie PLB320006, Ostoja Irńska PLB320008, Puszcza nad Gwdą PLB320012. Spośród ww. obszarów 3 nie posiadają planów zarządzania (potrzebę eliminacji IGO wskazują dokumentacje do PZO), dlatego też nie zostały uwzględnione w projekcie. Natomiast ze względu na ograniczone środki przeznaczone na realizację projektu strategicznego, ilość obszarów, gdzie zgłoszono konieczność eliminacji IGO, niezależnie od tut. Organu, została zredukowana do jednego obszaru Natura 2000 (Jezioro Świdwie PLB320006). Warunkiem wykonania wszelkich działań, w tym działań ochrony czynnej polegających na eliminacji IGO w obszarach Natura 2000 jest obecność PZO dla poszczególnych obszarów Natura 2000, gdzie zaplanowano konieczne działania oraz stałe pozyskiwanie środków zewnętrznych z funduszy krajowych i unijnych, które w miarę możliwości tut. Organ realizuje.

(akta kontroli str. 227)

2.2. Realizacja zadań związanych ze zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.

1. W okresie od 6 lipca 2022 r. do 12 maja 2024 r. do RDOŚ wpłynęły 23 zgłoszenia zidentyfikowania stanowisk IGO stwarzających zagrożenie dla Unii oraz IGO stwarzających zagrożenie dla Polski. Wszystkie zostały wprowadzone do rejestru IGO, w trzech przypadkach po terminie (dotyczyło to gatunków szeroko rozprzestrzenionych). W jednym przypadku⁴⁰ zostało wprowadzone do bazy, jednak w późniejszym terminie wynikało, że wpis nie widnieje w bazie Rejestru Danych o IGO. Dyrektor wyjaśniła, że prawdopodobnie było to spowodowane błędem systemu. W dwóch pozostałych przypadkach powodem zwłoki było duże obciążenie pracą pracowników dokonujących wpisu, co zostało opisane w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości. Wprowadzone dane do rejestru IGO były kompletne.

(akta kontroli str. 116-117, 133-134)

³⁸ Delta Świny, Zalew Szczeciński, Zalew Kamiński.

³⁹ Wzgórza Bukowe, Bagno i Jezioro Ciemino, Dolna Odra, Warnie Bagno, Bagna Rozwarowskie, Jezioro Miedwie, Jezioro Świdwie, Ostoja Irńska, Wybrzeże Trzebiatowskie, Puszcza Goleniowska, Ostoja Witnicko-Dębnińska, Ostoja Cedynska, Ostoja Drawska, Puszcza nad Gwdą.

⁴⁰ Zgłoszenie z Gminy Widuchowa z 4 lipca 2023 r.; wpis powtórnie dokonano 23 maja 2024 r.

2.-4. W RDOŚ stwierdzono występowanie IGO na terenie 12 rezerwatów przyrody. Dziewięć⁴¹ z nich posiadało plany ochrony, natomiast trzy⁴² - obowiązujące zadania ochronne. W zarządzeniach Dyrektora w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody oraz w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody wskazano gatunek IGO, stwierdzone zagrożenie wewnętrzne istniejące wskazujące na obecność IGO oraz zaplanowane działanie dotyczące zwalczania IGO wynikające z planu ochrony lub zadań ochronnych. W żadnym rezerwacie przyrody nie zidentyfikowano gatunków stwarzających zagrożenie dla Unii oraz dla Polski podlegających szybkiej eliminacji.

W ośmiu⁴³ z ww. 12 rezerwatów przyrody organem właściwym do podjęcia działań zaradczych był na podstawie art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy o gatunkach obcych Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, z czego w jednym przypadku (rezerwat przyrody Olszanka) w 2021 r. GDOŚ zrealizowała działanie zaradcze w ramach projektu pn. „Opracowanie metod zwalczania dla minimum 10 inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem działań pilotażowych w terenie” poprzez koszenie i wyrywanie niecierpka pomarańczowego. Były Dyrektor wyjaśnił, że działania przeprowadzono na obszarze 0,35 ha w obrębie wydzielania leśnego 794. Wybór metody zwalczania gatunku związany był z prowadzonym testowaniem metod zwalczania gatunków inwazyjnych w ramach ww. projektu, celem uzyskania niezbędnej wiedzy o możliwych do zastosowania metodach zwalczania gatunków IGO w Polsce.

W jednym przypadku (rezerwat przyrody Diabelskie Pustacie) działanie zaradcze (odstrzał) względem szopa i jenota realizowało Nadleśnictwo Borne Sulinowo⁴⁴. RDOŚ nie posiadał danych, czy podjęte działania przyniosły zamierzony skutek.

(akta kontroli str. 91-93, 117-128, 130)

Dyrektor wyjaśniła, że rezerwat przyrody Diabelskie Pustacie uznany został na mocy rozporządzenia Nr 45/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 14 listopada 2008 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody "Diabelskie Pustacie" (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 96, poz. 2076). Celem ochrony przyrody w rezerwacie jest zachowanie układów biocenotycznych i krajobrazu dwóch szlaków sandrowych - młodszego szlaku sandrowego i szlaku Płytnicy oraz leżących w ich obrębie obniżenій wytopiskowych i wzgórz o charakterze ostańców erozyjnych. Rezerwat przyrody „Diabelskie Pustacie” posiada plan ochrony ustanowiony ma mocy zarządzenie Nr 22/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 28 maja 2013 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody "Diabelskie Pustacie" (Dz. Urz. Woj. Zach. poz. 2295, z późn. zm.). Na mocy ww. planu ochrony na terenie rezerwatu wyznaczono miejsca, w których może być realizowana gospodarka łowiecka polegająca między innymi na: realizacji polowań indywidualnych, łącznie do 25 osobników jelenia/rocznie, do 10 osobników lisa/rocznie oraz odstrzale obcych gatunków inwazyjnych tj. jenot, szop pracz, norka amerykańska, na obszarze oddziałów 171, 193, 208, 207, 216 (w granicach rezerwatu), 435, 436, 462 (w granicach rezerwatu), 461 (w granicach rezerwatu), 460 (w granicach rezerwatu), na łącznej powierzchni 217,39 ha. Uzyskane od RDLP w Szczecinku dane ze Zbiorczych zestawień danych Rocznych Planów łowieckich z lat 2020-2024 dla OHZ zarządzanego przez Nadleśnictwo Borne Sulinowo wskazują, że nie pozyskano szopów praczy, pozyskano natomiast 175 jenotów. Dane te dotyczą jednak całego obszaru OHZ, w granicach którego znajduje się rezerwat przyrody. Ustalenie, czy zrealizowane działania przyniosły zamierzony skutek wymagałoby przeprowadzenia monitoringu w zakresie oceny liczebności IGO na terenie rezerwatu

⁴¹ Olszanka, Diabelskie Pustacie, Długogóry, Gęsi Bastion pod Starą Rudnicą, Jezioro Lubiatowskie, Olszyna Źródłiskowa pod Lubiechowem Dolnym, Osetno, Przełom rzeki Dębicy, Świdwie.

⁴² Źródłiska Biegały, Wielki Bytyń, Gęsi Bastion pod Starą Rudnicą

⁴³ Olszanka, Długogóry, Olszyna Źródłiskowa pod Lubiechowem Dolnym, Osetno, Przełom rzeki Dębicy, Wielki Bytyń, Źródłiska Biegały, Źródłiskowe Zbocza.

⁴⁴ Obszar w rezerwacie wyznaczony do polowania znajdował się w granicach Ośrodka Hodowli Zwierzyny Lasów Państwowych zarządzanego przez nadleśnictwo.

przyrody. Działanie takie nie zostało zaplanowane w ustanowionym planie ochrony rezerwatu przyrody, w związku z powyższym nie zostało zrealizowane przez RDOŚ.

(akta kontroli str. 236)

W trzech przypadkach RDOŚ nie podjął działań zaradczych wobec rezerwatów przyrody, w których stwierdzono występowanie IGO, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 91-93, 117-128, 130)

W kwestii prowadzenia działań zaradczych wobec IGO, których stanowiska zostały stwierdzone na obszarze Natura 2000 były Dyrektor wyjaśnił, że w ramach sprawowania nadzoru nad obszarami Natura 2000 Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie podejmował działania zaradcze wobec IGO zależnie od uwarunkowań formalno-prawnych oraz możliwości Organu. Stosowne działania dotyczyły następujących obszarów:

- Dolina Dolnej Odry PLB320003 – wykonano na zlecenie RDOŚ ekspertyzę w zakresie oceny liczebności szopa pracza, jenota oraz norki amerykańskiej oraz planu ograniczenia ich wpływu na przedmioty ochrony (2022). Ponadto podpisano dwuletnie porozumienie z Kołem Łowieckim Łoś - Szczecin (2021) w sprawie współpracy w zakresie zwalczania obcych gatunków inwazyjnych ssaków z obwodów łowieckich dzierzawionych przez KŁ Łoś-Szczecin (fragment obszaru PLB320003). RDOŚ w Szczecinie w ramach niniejszego porozumienia użyczył 10 sztuk pułapek żywołownych do odłowu inwazyjnych ssaków.

- Jezioro Miedwie i okolice PLB320005 - wykonano na zlecenie RDOŚ ekspertyzę w zakresie oceny liczebności szopa pracza, jenota oraz norki amerykańskiej oraz planu ograniczenia ich wpływu na przedmioty ochrony (2022).

- Jeziora Wełyńskie PLB320018 - wykonano na zlecenie RDOŚ ekspertyzę w zakresie oceny liczebności szopa pracza, jenota oraz norki amerykańskiej oraz planu ograniczenia ich wpływu na wybrane przedmioty ochrony (2022).

Powyższe działania zrealizowano na podstawie zapisów (Monitorowanie wpływu drapieżnictwa norki amerykańskiej, jenota, szopa pracza, w razie konieczności kontrolowane ograniczenie liczebności tych zwierząt) w obowiązujących planach zadań ochronnych (PZO) dla ww. obszarów Natura 2000 w zakresie uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony oraz uwarunkowaniach ich ochrony. Przeprowadzenie rzetelnej inwentaryzacji jest niezbędnym krokiem poprzedzającym planowanie działań w zakresie ograniczania wpływu gatunków inwazyjnych.

(akta kontroli str. 130)

Dyrektor wyjaśniła, że przeprowadzone ww. badania wykazały występowanie następujących gatunków:

1. Dolina Dolnej Odry PLB320003:

- szop pracz – pozytywne stwierdzenie gatunku odnotowano na 68 punktach monitoringowych (przy liczbie całkowitej punktów wynoszącej 74), na podstawie przyjętej metodyki zagęszczenie gatunku w obszarze określono na 0,28 os/km²; liczebność gatunku w obszarze oszacowano na ok. 170 os;

- jenot - pozytywne stwierdzenie gatunku odnotowano na 33 punktach monitoringowych (przy liczbie całkowitej punktów wynoszącej 74), na podstawie przyjętej metodyki zagęszczenie gatunku w obszarze określono na 0,22 os/km²; liczebność gatunku w obszarze oszacowano na ok. 137 os;

- wizon (norka amerykańska) - pozytywne stwierdzenie gatunku odnotowano na 52 punktach monitoringowych (przy liczbie całkowitej punktów wynoszącej 74), na podstawie przyjętej metodyki zagęszczenie gatunku w obszarze określono na 0,23 os/km²; liczebność gatunku w obszarze oszacowano na ok. 144 os;

2. Jezioro Miedwie i okolice PLB320005:

- szop pracz – pozytywne stwierdzenie gatunku odnotowano na 17 punktach monitoringowych (przy liczbie całkowitej punktów wynoszącej 74), na podstawie przyjętej metodyki zagęszczenie gatunku w obszarze określono na 0,17 os/km²; liczebność gatunku w obszarze oszacowano na ok. 28 os;

- jenot - pozytywne stwierdzenie gatunku odnotowano na 14 punktach monitoringowych (przy liczbie całkowitej punktów wynoszącej 74), na podstawie przyjętej metodyki zagęszczenie gatunku w obszarze określono na 0,23 os/km²; liczebność gatunku w obszarze oszacowano na ok. 38 os;

- wizon (norka amerykańska) - pozytywne stwierdzenie gatunku odnotowano na 23 punktach monitoringowych (przy liczbie całkowitej punktów wynoszącej 74), na podstawie przyjętej metodyki zagęszczenie gatunku w obszarze określono na 0,26 os/km²; liczebność gatunku w obszarze oszacowano na ok. 42 os.

3. Jeziora Wełyńskie PLB320018

- jenot – badania wykazały obecność 21 osobników na terenie obszaru;

- szop pracz - badania wykazały obecność 60 osobników na terenie obszaru;

- wizon (norka amerykańska) - badania wykazały obecność 6 osobników na terenie obszaru.

(akta kontroli str. 236-237)

Dyrektor wyjaśniła ponadto, że na podstawie uzyskanych wyników nie dokonywano zmian w PZO dla przedmiotowych obszarów. Obszary występowania jenota, norki amerykańskiej i szopa pracza w ww. ostojach są zarejestrowane w rejestrze IGO pod nr: 77217 (jenot – PLB320003), 77213 (jenot – PLB320018) 77219 (jenot – PLB320005), 219098 (szop pracz – PLB320003), 219100 (szop pracz – PLB320005), 74954 (norka amerykańska – PLB320018), 74958 (norka amerykańska – PLB320003), 74960 (norka amerykańska – PLB320005).

(akta kontroli str. 237)

W RDOŚ stwierdzono jedno stanowisko IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii podlegającego szybkiej eliminacji, tj. nutrię. Działania zaradcze wobec nutrii zostały zakończone 2 sierpnia 2024 r. Wyeliminowano 12 osobników tego gatunku ze środowiska, likwidując całe stanowisko. Działania polegały na odłowieniu nutrii ze środowiska, ich uśmierceniu i utylizacji.

(akta kontroli str. 131, 238)

5. W RDOŚ przeprowadzono jedno postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego w zakresie zwalczania gatunków inwazyjnych dotyczące rezerwatu przyrody Źródlika Biegały. Przedmiotem zamówienia było wykonanie zabiegów ochrony czynnej na terenie ww. rezerwatu⁴⁵. Sposób wykonania działań zaradczych polegać miał na trzykrotnym ręcznym usuwaniem (na łącznej powierzchni ok. 2,5 ha) wszystkich okazów gatunków inwazyjnych (nadziemnych i podziemnych części kroplika żółtego i niecierpka gruczołowatego z rozproszonych płatów wzdłuż koryta rzeki Biegała). Jako sposób postępowania z usuniętymi roślinami IGO wskazano usunięcie zebranych pędów kroplika i niecierpka poprzez włożenie do foliowego worka o odpowiedniej grubości gwarantującej jego wytrzymałość, a następnie wyniesienie poza granice rezerwatu i zutylizowanie zgodnie z obowiązującymi przepisami. Termin przeprowadzenia działań zaradczych ustalono na czerwiec – wrzesień 2024 r. Zawarta z wykonawcą umowa nie zawierała regulacji dotyczących działań niezbędnych do zrealizowania w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO, ponieważ - jak wyjaśniła Dyrektor - *źródlika należą do bardzo wrażliwych ekosystemów o dużym potencjale samoregeneracyjnym, w obrębie których nie planuje się aktywnych działań renaturyzacyjnych, ekosystemy te pozostawia się bez ingerencji z zaleceniem dalszego monitoringu i nadzoru*. Jako sposób zweryfikowania prawidłowości wykonanych prac zaplanowano ich odbiór oraz zobowiązano wykonawcę do informowania Nadleśnictwa o zamiarze wykonania prac i ich wykonaniu. Zamówienie przeprowadzono zgodnie z obowiązującymi w RDOŚ wewnętrznymi regulacjami⁴⁶. Wyłoniony wykonawca prac miał wiedzę i doświadczenie w rozpoznaniu i zwalczaniu IGO niezbędne do należytego wykonania umowy.

⁴⁵ Rozstrzygnięcie zamówienia nastąpiło 13 maja 2024 r.

⁴⁶ Zarządzenie Dyrektora Nr 1/2021 z 4 stycznia 2021 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu udzielania zamówień publicznych w RDOŚ w Szczecinie.

Stanowiska IGO na terenie ww. rezerwatu nie zostały zarejestrowane w rejestrze IGO, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 132, 135-139)

6.-7. Monitoring skuteczności przeprowadzonych działań zaradczych w odniesieniu do IGO stwierdzonych na terenie 12 rezerwatów przyrody nie był przez RDOŚ realizowany w trzech przypadkach⁴⁷, gdyż nie podjęto w nich działań zaradczych (w ośmiu z 12 ww. przypadków nie podjęto działań zaradczych, gdyż organem właściwym był Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, w jednym przypadku⁴⁸ działanie realizowało Nadleśnictwo). RDOŚ nie planował działań związanych z przywróceniem naturalnego stanu ekosystemów. Dyrektor wyjaśniła w odniesieniu do trzech ww. przypadków, że przyczyną tego była *niewielka skala dotychczas podejmowanych działań zaradczych, duża zdolność samoregeneracyjna ekosystemów zaburzonych występowaniem IGO (w większości znanych przypadków przyroda nie wymaga takich środków)*. Dyrektor wskazała, że *podejmowanie pochopnych decyzji w sprawie wspomaganego przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów może generować znaczne koszty przy wątpliwej (nie sprawdzonej) skuteczności tych działań*.

(akta kontroli str. 144-151)

Dyrektor wyjaśniła, że w latach 2009 i 2010 Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie zawarł trzy porozumienia z Dyrektorami Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych: w Szczecinie (porozumienie nr 1/2009 z dnia 23 listopada 2009 r.), w Szczecinku (porozumienie nr 1/2010 z dnia 18 stycznia 2010 r.) oraz w Pile (porozumienie nr 2/2010 z dnia 20 kwietnia 2010 r.) dotyczące współpracy. Zgodnie z ww. porozumieniami, nadleśnictwa corocznie przesyłają do RDOŚ sprawdzania z wykonanych w roku ubiegłym prac na obszarze rezerwatów przyrody oraz stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt, roślin i grzybów objętych prawną ochroną gatunkową oraz monitoringu stanu gatunków objętych ochroną strefową. W związku z powyższym RDOŚ nie występował do Lasów Państwowych o udzielenie dodatkowych informacji w zakresie zrealizowanych działań wobec IGO.

(akta kontroli str. 248)

8.-9. W RDOŚ wydano cztery zezwolenia na odstępstwo od zakazów w odniesieniu do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii na podstawie art. 120 uoop w brzmieniu obowiązującym przed 18 grudnia 2021 r.⁴⁹. Badanie trzech zezwoleń wykazało, że:

- jedno dotyczące szopa pracza - zwierzę zostało przez właściciela posiadającego zezwolenie RDOŚ z 15 lutego 2021 r. przekazane 15 marca 2021 r. innemu właścicielowi, o czym poinformowano RDOŚ; nowy właściciel uzyskał zezwolenie wydane przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie;
- dwa dotyczące żółwia żółtoliciego - w odniesieniu do zezwolenia RDOŚ z 22 czerwca 2021 r. na odstępstwo od zakazów dla żółwia żółtoliciego uzyskano następnie zezwolenie GDOŚ; w odniesieniu do zezwolenia RDOŚ z 9 lipca 2020 r. na odstępstwo od zakazów dla żółwia żółtoliciego, RDOŚ pismem z 21 kwietnia 2022 r. poinformował otrzymującego zezwolenie o konieczności złożenia nowego wniosku do GDOŚ o wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazów obowiązujących wobec IGO stwarzających zagrożenie dla Unii albo przekazanie przetrzymywanego osobnika podmiotowi, który posiada takie zezwolenie albo oddanie zwierzęcia do uśmiercenia przez lekarza weterynarii; emailiem z 21 czerwca 2024 r. RDOŚ został poinformowany, że zwierzę zdechło w 2020 r.

Czwarte zezwolenie (z 2019 r.) obowiązywało do końca życia wskazanego w nim osobnika IGO.

⁴⁷ Rezerwaty przyrody: Jezioro Lubiawskie im. Prof. Wojciecha Górskiego, Gęsi Bastion pod Starą Rudnicą, Świdwie.

⁴⁸ Rezerwat przyrody Diabelskie Pustacie.

⁴⁹ Data wejścia w życie ustawy o gatunkach obcych.

(akta kontroli str. 139, 154-172, 230-232)

W RDOŚ wydano również pięć zezwoleń na odstępstwo od zakazów w odniesieniu do IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski⁵⁰. Jedno zezwolenie wydano na podstawie art. 120 uoop w brzemieniu obowiązującym przed 18 grudnia 2021 r. (działania RDOŚ były zgodne z tym przepisem). Trzy zezwolenia wydano na podstawie art. 8 ust. 3 pkt 3a ustawy o gatunkach obcych, jedno na podstawie art. 8 ust. 3 pkt 2a i ust. 5 pkt 3a tej ustawy. Działania RDOŚ w przypadku zezwoleń wydanych na podstawie art. 8 ust. 3 ustawy o gatunkach obcych były zgodne z przepisami w zakresie spełniania celów odstępstwa, o których mowa w art. 8 ust. 3 tej ustawy. W toku prowadzonego postępowania zakończono wydaniem decyzji zezwalającej na odstępstwo kierowano się zasadami, o których mowa w art. 8 ust. 5 ww. ustawy. Nie wystąpił przypadek, o którym mowa w art. 8 ust. 3 pkt 1 w zw. z art. 8 ust. 8 ustawy o gatunkach obcych. W przypadku podmiotów, które zadeklarowały przetrzymywanie i przemieszczanie IGO w obiekcie izolowanym i zapewnienie warunków uniemożliwiających rozmnażanie się, ucieczkę lub rozprzestrzenianie się tego IGO, w RDOŚ weryfikowano spełnienie tych warunków na etapie prowadzonego postępowania administracyjnego w celu wydania zezwolenia (w postaci wezwań o opis warunków przetrzymywania), po wydaniu zezwolenia takich działań nie prowadzono. W RDOŚ nie wydawano decyzji odmownych na wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO.

(akta kontroli str. 139, 152-154, 173-190)

Z wydanych zezwoleń na odstępstwo w dwóch przypadkach podmiot, który uzyskał zezwolenie na odstępstwo, przekazał RDOŚ zaświadczenie, o którym mowa w art. 14 ust. 7 ustawy o gatunkach obcych w wymaganym 14-dniowym terminie. W pięciu przypadkach taki obowiązek nie zaistniał⁵¹, w jednym warunek dotyczący wszczęcia mikrochipów nałożony w decyzji RDOŚ został uchylony decyzją Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z 31 sierpnia 2022 r.

(akta kontroli str. 154)

W pięciu przypadkach zezwoleń na odstępstwo podmiot, któremu wydano zezwolenie składał do RDOŚ informację o wykorzystaniu zezwolenia, o której mowa w art. 8 ust. 13 ustawy o gatunkach obcych. W trzech przypadkach⁵² takie informacje nie zostały złożone⁵³.

(akta kontroli str. 154, 228)

RDOŚ przeprowadzał kontrolę spełniania warunków określonych w wydanych przez ten organ zezwoleniach na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 2 ustawy o gatunkach obcych, na podstawie sprawozdań z realizacji zezwolenia oraz dokumentacji składanej przez wnioskodawców przed uzyskaniem zezwolenia, która pokazywała miejsce i sposób przetrzymywania IGO. W trzech ww. przypadkach zezwoleń, w których nie został spełniony warunek przekazania sprawozdania z realizacji pozwolenia, kontrola taka nie została przeprowadzona, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 155, 228)

W RDOŚ wydano cztery zezwolenia na podstawie art. 120 ust. 2 uoop w wersji obowiązującej do 18 grudnia 2021 r.⁵⁴ Trzy z nich straciły ważność 19 grudnia 2022 r., jedno 31 sierpnia 2021 r.

(akta kontroli str. 197)

Dyrektor wyjaśniła, że RDOŚ wydał ww. zezwolenia w odniesieniu do gatunków, które wraz z wejściem w życie ustawy o gatunkach obcych, a co za tym idzie obowiązku

⁵⁰ Żółw ostrogrzbity (trzy), żółw ozdobny (jedno), niecierpek pomarańczowy (jedno).

⁵¹ Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 7 grudnia 2022 r. w sprawie określenia wymagań oznakowania oraz wykonania dokumentacji fotograficznej indywidualnych cech zwierząt należących do inwazyjnych gatunków obcych weszło w życie 29 grudnia 2022 r.

⁵² Zezwolenie nr WOPN-OG.672.01.2020.MR, WOPN.672.3.2022.KA.AA.MR, WOPN.672.19.2022.MR.

⁵³ Obowiązek informacyjny nie dotyczył zezwolenia z 2019 r.

⁵⁴ Zezwolenia dotyczyły żółwia żółtoliciego, szopa pracza, niecierpka pomarańczowego.

rejestracji, stały się IGO stwarzającymi zagrożenie dla Unii. W związku z tym żadnego zezwolenia nie dotyczył art. 51 ust. 1 i 2 i art. 58 ust. 2 ustawy o gatunkach obcych.

(akta kontroli str. 197)

10. Na terenie właściwości terytorialnej RDOŚ, prowadzone były dwa azyle dla zwierząt⁵⁵. Oba azyle funkcjonowały od 2022 r. Każdy z azyli był kontrolowany przez RDOŚ w 2023 r. Nie stwierdzono uchybień, poza brakiem w jednym przypadku wymaganego oznaczenia obiektu, w którym przetrzymywane były szopy pracze. W każdym przypadku prowadzonego azylu, GDOŚ przed wydaniem zezwolenia na jego prowadzenie zasięgał opinii RDOŚ, który przekazał opinie pozytywne po przeprowadzonej analizie dokumentów. W województwie istniały azyle, które mogły przyjmować następujące gatunki: szop pracz, jenot, koati, mundżak, gęsiówka egipska, bernikla kanadyjska, mandarynka, żółw ozdobny.

(akta kontroli str. 194-196)

11. Na stronie internetowej RDOŚ zamieszczono informacje o ryzyku, jakie stanowi przetrzymywanie zwierzęcia domowego należącego do IGO umieszczonego w wykazie IGO stanowiących zagrożenie dla Unii albo na liście IGO stwarzających zagrożenie dla Polski, oraz o środkach, jakie powinny zostać podjęte w celu zminimalizowania ryzyka rozmnażania się i ucieczki takiego zwierzęcia⁵⁶.

(akta kontroli str. 196, 200-201)

12. RDOŚ nie nakładał kar administracyjnych za naruszenia związane z zakazami dotyczącymi IGO.

(akta kontroli str. 196)

13. W celu rozpoznania stanowisk IGO i ich zwalczania RDOŚ podejmował działania informacyjne i edukacyjne za pośrednictwem swojej strony internetowej. Ponadto dwukrotnie wysłano do gmin województwa zachodniopomorskiego pisma⁵⁷ informacyjne dotyczące obowiązków wynikających z ustawy o gatunkach obcych. Dyrektor wyjaśniła, że *brak jest możliwości oceny czy publikowane materiały przyczyniły się do wzrostu liczby zgłoszeń o występowaniu IGO. Liczba zgłoszeń stale wzrasta, lecz nie sposób określić, czy jest to efekt publikowanych ogłoszeń i informacji przekazywanych do gmin.*

(akta kontroli str. 198, 202-221)

14. W zakresie współpracy z innymi organami i instytucjami przy przeprowadzaniu działań zaradczych wobec IGO, Dyrektor wskazała, że RDOŚ podpisał porozumienie z dnia 1 września 2021 r. z Kołem Łowieckim Łoś-Szczecin dotyczące użyczenia pułapek żywołownych do zwalczania gatunków obcych (szop, jenot, norka). RDOŚ użyczył pułapki żywołowne Kołu Łowieckiemu w celu realizacji odłowu IGO (odłowiono ok. 30 osobników IGO).

(akta kontroli str. 198)

15. Wśród utrudnień związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO Dyrektor wskazała na następujące kwestie: brak świadomości społecznej, że dany gatunek należy do IGO i/lub, że stwierdzenia takie należy zgłaszać; skomplikowany sposób zgłaszania (konieczność odnalezienia i wypełnienia złożonego formularza) zniechęcający do dokonywania zgłoszeń; brak wiedzy w urzędach gminnych na temat podstawowych zagadnień związanych z IGO i wprowadzanie w błąd zgłaszających.

(akta kontroli str. 199)

⁵⁵ Jeden w Szczecinie przez Fundację (szopy pracze, gęsiówki egipskie, żółwie ozdobne), drugi w powiecie kołobrzeskim przez osobę fizyczną (szopy pracze).

⁵⁶ <https://www.gov.pl/web/rdos-szczecin/ryzyko-jakie-stanowi-przetrzymywanie-zwierzezia-domowego-nalezacego-do-igo-stwarzajacego-zagrozenie-dla-unii-polski-oraz-srodki-jakie-powinny-zostac-podjete-w-celu-zminimalizowania-ryzyka-ucieczki-i-rozmnażania-sie-takiego-zwierzezia>

⁵⁷ Z 21 kwietnia 2022 r. oraz 24 marca 2023 r.

16. Koszty prowadzenia działań zaradczych wobec IGO wystąpiły w roku 2022⁵⁸ w wysokości 114 500 zł brutto oraz w roku 2024⁵⁹ w wysokości 60 000 zł brutto.

(akta kontroli str. 199)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

1. W dwóch przypadkach⁶⁰ (z 23) wpływające zgłoszenia zidentyfikowania IGO stwarzających zagrożenie dla Unii oraz IGO stwarzających zagrożenie dla Polski nie zostały wprowadzone do rejestru IGO w terminie, o którym mowa w art. 6 ust. 5 ustawy o gatunkach obcych⁶¹.

(akta kontroli str. 116-117, 133-134)

Dyrektor wyjaśniła, że *powodem zwłoki było duże obłożenie pracą pracowników dokonujących wpisu.*

(akta kontroli str. 116)

2. W trzech przypadkach⁶² z 12 rezerwatów przyrody, w których stwierdzono występowanie IGO, RDOŚ nie podjął działań zaradczych na terenie tych rezerwatów.

(akta kontroli str. 91-93, 117-128)

Dyrektor wyjaśniła, że w odniesieniu do rezerwatu przyrody „Jezioro Lubiatowskie im. profesora Wojciecha Górskiego” zaplanowane w planie ochrony działanie dotyczy prowadzenia monitoringu stanu populacji drapieżników, w tym ocena presji norki amerykańskiej *Mustela vison*, jenota *Canis viverrinus*, szopa pracza *Procyon lotor* i lisa *Vulpes vulpes* na awifaunę lęgową oraz ewentualną redukcję ich liczebności (z zastosowaniem metody odłowu pułapkowego). Na terenie rezerwatu przyrody nie prowadzono monitoringu stanu populacji ww. drapieżników, w związku z czym nie podejmowano działań związanych z ich odłowem. Działania monitoringowe nie zostały przeprowadzone ze względu na brak funduszy na ten cel (ich przeprowadzenie wymagałoby pozyskania środków finansowych na zlecenie ich przeprowadzenia specjalistom zewnętrznym) oraz ograniczone zasoby kadrowe tut. RDOŚ. W odniesieniu do rezerwatu przyrody „Gęsi Bastion pod Starą Rudnicą”, należy wyjaśnić, że rezerwat powstał na mocy zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 13 lipca 2023 r. (...). Mając na uwadze fakt, że rezerwat funkcjonuje niespełna rok, tut. RDOŚ nie przeprowadził jeszcze ww. działań ochronnych ze względu na brak funduszy na ten cel i konieczność ich pozyskania ze środków zewnętrznych. Działania związanych z odłowem IGO nie przeprowadzono również na terenie rezerwatu przyrody „Świdwie”, w którym zgodnie z planem ochrony zaplanowano odławianie inwazyjnych gatunków zwierząt, przede wszystkim norki amerykańskiej *Neovison vison*, szopa pracza *Procyon lotor* i jenota azjatyckiego *Nyctereutes procyonoides*. Obszar omawianego rezerwatu przyrody znajduje się w granicach obszaru Natura 2000 Jezioro Świdwie PLB320006, gdzie przeprowadzone zostaną pilotażowe działania polegające na oszacowaniu zasobności populacji drapieżników czworonożnych (lis, jenot, szop pracz, norka amerykańska) oraz ich eliminacji przez odłów lub odstrzał w ramach projektu. „Wdrażanie działań z zakresu ochrony czynnej na obszarach Natura 2000” planowanego do realizacji ze środków Programu FEnIKS, który realizowany będzie przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska przy współudziale regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, w tym RDOŚ w Szczecinie.

(akta kontroli str. 128-129)

⁵⁸ Działania związane z wykonaniem ekspertyz dotyczących rozpoznania liczebności i wpływu poszczególnych ssaków drapieżnych na przedmioty ochrony obszarów Natura 2000 Dolina Dolnej Odry PLB320003, Jezioro Miedwie i okolice PLB320005, Jeziora Wełyńskie PLB320018.

⁵⁹ Zwalczanie okazów kroplika żółtego oraz niecierpka gruczołowatego na terenie rezerwatu przyrody „Źródlika Biegały” (w trakcie realizacji).

⁶⁰ Zgłoszenie Urzędu Miejskiego w Reczu z 30 marca 2023 r. (wpis do Rejestru 29 sierpnia 2023 r.); zgłoszenie Urzędu Miasta i Gminy w Gryfinie z 23 czerwca 2023 r. (wpis do Rejestru 2 października 2023 r.)

⁶¹ Wpis do rejestru wprowadzono po 152 dniach (UM Recz) oraz po 101 dniach (UM Gryfino).

⁶² Rezerwaty przyrody: Jezioro Lubiatowskie im. Prof. Wojciecha Górskiego, Gęsi Bastion pod Starą Rudnicą, Świdwie.

3. Stanowiska IGO na terenie rezerwatu Źródlika Biegały nie zostały zarejestrowane w rejestrze IGO.

Dyrektor wyjaśniła, że z uwagi na liczne obowiązki służbowe pracowników RDOŚ, zaplanowano, że wprowadzenie stanowiska IGO na terenie rezerwatu przyrody „Źródlika Biegały” nastąpi po przeprowadzonych działaniach zaradczych. W dniu 27 sierpnia 2024 r. odebrano prace na terenie rezerwatu przyrody „Źródlika Biegały” polegające na trzykrotnym w ciągu jednego sezonu wegetacyjnego od maja do września ręcznym usuwaniu na łącznej pow. 2,50 ha wszystkich okazów gatunków inwazyjnych: nadziemnych i podziemnych części kroplika żółtego oraz niecierpka gruczołowatego z rozproszonych płatów na całej długości wzdłuż koryta rzeki Biegała. Baza IGO została uzupełniona o stwierdzone stanowiska: niecierpek gruczołowaty – nr rejestracyjny 809805, kroplik żółty – nr rejestracyjny 809806 w toku kontroli NIK.

(akta kontroli str. 238)

4. W trzech przypadkach RDOŚ nie wystąpił do podmiotów zobowiązanych o przedłożenie brakującej informacji o wykorzystaniu zezwolenia na odstępstwo. Nie skorzystał również z możliwości przeprowadzenia kontroli spełniania warunków określonych w wydanych przez ten organ zezwoleniach na odstępstwo od zakazów, o której mowa w art. 10 ust. 1 ustawy o gatunkach obcych

(akta kontroli str. 155, 228)

Dyrektor wyjaśniła, że ze względu na szeroki zakres obowiązków pracowników Wydziału ochrony przyrody i obszarów Natura 2000, szeroką różnorodność spraw oraz ograniczone zasoby kadrowe RDOŚ w Szczecinie, nie miał możliwości przeprowadzenia kontroli trzech zezwoleń, w których nie został spełniony warunek przekazania sprawozdania z realizacji pozwolenia.

(akta kontroli str. 228)

OCENA CZĄSTKOWA

RDOŚ przeprowadzał rozpoznanie stanowisk IGO roślin i zwierząt w ramach prac nad sporządzaniem planów ochrony dla rezerwatów przyrody oraz PZO dla obszarów Natura 2000. W przypadku zidentyfikowania stanowiska IGO, w ramach realizowania ustawowych zadań RDOŚ prawidłowo przekazywał informacje organowi właściwemu oraz przekazywał takiemu organowi wpływające zgłoszenia dotyczące stwierdzenia obecności IGO. Prawidłowo wprowadzał do rejestru IGO informacje o stwierdzonych gatunkach IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub dla Polski, z tym że w dwóch przypadkach wprowadził je po terminie. W trzech przypadkach, z 12 rezerwatów przyrody, na terenie których stwierdzono występowanie IGO, RDOŚ nie podjął działań zaradczych. RDOŚ prawidłowo przeprowadził postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego dotyczącego przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO na terenie jednego rezerwatu, jednak dopiero w toku kontroli NIK stwierdzone stanowiska IGO wprowadzono do rejestru IGO. W RDOŚ nie stosowano środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów po przeprowadzeniu działań zaradczych wobec IGO, z uwagi na niewielką skalę podejmowanych dotychczas działań zaradczych. RDOŚ podejmował działania informacyjne i edukacyjne mające na celu rozpoznanie stanowisk IGO i ich zwalczanie. Prawidłowo wydawano zezwolenia na odstępstwo od zakazów w odniesieniu do IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski. Kontrolowano azyle dla zwierząt. RDOŚ, pomimo upływu ustawowego terminu nie ustanowił dla 17 rezerwatów przyrody planu ochrony. W 31 przypadkach PZO został sporządzony dla obszaru Natura 2000 z przekroczeniem ustawowego terminu. Z 19 obszarów Natura 2000 w odniesieniu do których zaplanowano w RDOŚ działania ochronne w 14 z nich nie podjęto tych działań.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

1. Ujęcie w Regulaminie organizacyjnym zadań dotyczących IGO.
2. Ustanowienie planów ochrony dla wszystkich rezerwatów przyrody.
3. Planowanie i podejmowanie działań ochronnych w zakresie IGO dla obszarów Natura 2000.
4. Terminowe wprowadzanie do rejestru IGO zgłoszeń zidentyfikowania IGO stwarzających zagrożenie dla Unii oraz IGO stwarzających zagrożenie dla Polski w terminie.
5. Podejmowanie działań zaradczych na terenie rezerwatów przyrody, w których stwierdzono występowanie IGO.
6. Przeprowadzanie kontroli spełniania warunków określonych w wydanych przez RDOŚ zezwoleniach na odstępstwo od zakazów⁶³.

Uwagi

Najwyższa Izba kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

⁶³ O których mowa w art. 7 ust. 2 ustawy o gatunkach obcych.

Szczecin, wrzesień 2024 r.

Kontroler
Mirela Zając
Doradca prawny

.....
podpisano elektronicznie

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie
Dyrektor
Z up.
Bogusław Wójcik
p.o. Wicedyrektor Delegatury

.....
podpisano elektronicznie